

PRZEDMOWA

Książkę kierujemy do nauczycieli uczących na wszystkich etapach kształcenia – polonistów i innych, pedagogów, psychologów, ze szkół publicznych i społecznych, którzy w pracy z dziećmi/młodzieżą dbają o poprawność, etykę i kulturę języka ojczystego, zwłaszcza mówionego. Kierujemy ją też do studentów pedagogiki. Odchodząc od encyklopedycznego przekazywania wiedzy na rzecz twórczego rozwiązywania problemów, nauczyciele muszą podjąć trud kształcenia umiejętności ponadprzedmiotowych – mówienia, słuchania, czytania, pisania, logicznego myślenia, analizowania, argumentowania, wnioskowania, kultury wypowiedzi publicznej oraz współpracy w grupie. Zwracamy się do nauczycieli, którzy dążą do holistycznego rozwoju osobowości uczniów, pragną wychować człowieka kulturalnego, twórczego, myślącego, przedsiębiorczego, a jednocześnie wrażliwego i tolerancyjnego, mówiącego piękną, poprawną polszczyzną.

Stowarzyszenie Nauczycieli Polonistów (SNaP) od lat 90. XX wieku, obserwując działania szkoły i reakcje uczniów, dostrzegało i dostrzega do dziś, że poziom języka mówionego obniża się z roku na rok, a nauczyciele uważają, że nie mają czasu kształcić związanych z tym umiejętności ani na lekcjach języka polskiego, ani na innych lekcjach, bo muszą „realizować” program nauczania. A w rozporządzeniu o podstawie programowej od 1999 r. jest zapis, że za kształcenie języka, za wymowę, za ortografię i interpunkcję odpowiadają nauczyciele wszystkich przedmiotów.

Grupa nauczycieli SNaP-u w 1996 r. napisała program języka polskiego „Słowa jak klucze”, alternatywny do obowiązującego. W programie tym uwzględniono umiejętności ponadprzedmiotowe, takie jak mówienie, słuchanie, logiczne myślenie, pisanie oraz recytację jako jeden z elementów retoryki. Ponadto duży nacisk został położony na argumentowanie, wnioskowanie, wypowiedzi

publiczne, wymowę, etykę i kulturę języka oraz metodykę pracy nauczyciela z uczniem. Program ten został zaakceptowany przez nauczycieli języka polskiego, okazał się przydatny w podnoszeniu poziomu mówienia w szkole. Jednak nie na długo. W 1999 r., podczas kolejnej reformy oświatowej, zostały ogłoszone egzaminy zewnętrzne, które miały podnieść poziom nauczania oraz wyeliminować różnice w kształceniu dzieci i młodzieży. Tymczasem wyeliminowały nauczanie umiejętności poprawnego mówienia, słuchania, planowania pracy oraz samokształcenia. Zmieniła się metodyka nauczania, zanikają zasady nauczania, w szkołach dominuje nauczanie ukierunkowane na rozwiązywanie testów.

Troską naszego stowarzyszenia był powrót retoryki do szkół – organizowaliśmy seminaria, kursy, konferencje. Jednak brakowało nam materiałów metodycznych na temat retoryki praktycznej.

Wychodząc naprzeciw zmianom w podstawie programowej kładącej duży nacisk na retorykę oraz potrzebom nauczycieli, podjęliśmy trud opracowania materiału dydaktycznego dla nauczycieli uczących na wszystkich poziomach kształcenia.

Dzięki współpracy z Autorami podstawy programowej nauczania wczesnoszkolnego, których reprezentują: Dorota Dziamska – dyrektor Pracowni pedagogicznej im. Ryszarda Więckowskiego w Poznaniu, profesor oświaty Antoni Buchała, oraz wsparciu prof. dr. hab. Andrzeja Waśki, zajmującego się retoryką, koordynatora grupy tworzącej podstawę programową języka polskiego, społecznej pracy nauczycieli praktyków, metodyków, konsultantów, nauczycieli akademickich, którzy opracowali materiały do książki, możemy przekazać Państwu poradnik ze szkicami metodycznymi.

W książce znajdą Państwo akademicki wykład z retoryki, propozycje praktycznych rozwiązań w nauczaniu retoryki w przedszkolu i klasach I–III, ćwiczenia w mówieniu, pisaniu, recytacji w szkole podstawowej i w szkołach ponadpodstawowych, plany wypowiedzi, ćwiczenia, scenariusze, szkic metodyczny dla studentów studiów nauczycielskich oraz literacki almanach prac uczniów. Autorami tekstów są nauczyciele praktycy, szczególnie członkowie Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów, o różnym stażu pracy i różnym przygotowaniu do zawodu. Każdy trochę inaczej podchodzi do nauki retoryki, ale cel i myśl przewodnia każdej wypowiedzi są wspólne: na każdym etapie kształcenia nauczyć uczniów umiejętności myślenia, mówienia, czytania, pisania, planowania,

analizowania, wnioskowania, prezentowania wiedzy. Każda propozycja nauki retoryki nawiązuje do obowiązującej podstawy programowej, każdy konspekt sprawdzony jest z grupą uczniów, a więc wiarygodny, co potwierdza tezę, że w obecnej szkole można uczyć mówienia bez szkody dla nauczania innych umiejętności.

Jako nauczyciele praktycy zapewniamy Państwa, że tylko systematyczne nauczanie umiejętności mówienia, słuchania, czytania pozwoli uczniowi osiągnąć szkolny i życiowy sukces. Aby nauczyć się mówienia, trzeba mówić, recytować, wygłaszać teksty z pamięci, dbać o dykcję, akcentowanie, elegancję wypowiedzi i postawy podczas mówienia, uwzględniając zasady retoryki. W taki sam sposób należy uczyć innych umiejętności.

Stwarzajmy więc dzieciom/uczniom sytuacje mówienia podczas zajęć/lekcji, dajmy im radość uczenia się. Jak powiedział Albert Einstein: „Uczenie się to doświadczanie, wszystko inne to tylko informacja”.

Maria Gudro-Homicka

Honorowa Przewodnicząca
Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów

Materiały dodatkowe są dostępne na stronie:

<https://ksiegarnia.difin.pl/upl/retoryka-materialy-dodatkowe.pdf>
lub po zeskanowaniu kodu QR

